

Š T Ú D I E

NECPALSKOVCI A JUSTOVCI. PREVZATIE TURČIANSKYCH MAJETKOV V 15. STOROČÍ

MILOŠ M A R E K

MAREK, Miloš. The Necpaly family and the Justs. Take-over of the Turiec estates in the 15th century. *Historický časopis*, 2018, roč. 66, č. 4, pp. 577-598. Bratislava.

The Necpaly family ancestors had acquired their first possession in the County of Turiec (village of Necpaly) in 1287. However their biggest property acquisition was connected with Ladislav of Necpaly. This leading person of the family in the 15th century had received possession of Žabokreky, Jahodníky, Horné Vrútky and the Blatnica castle estates in the form of deposit and donations. After the extinction of the family male line the ownership relations in its Turiec estates became very complicated. The Blatnica and Necpaly estates originally formed a single property entity until the middle of the 15th century. The financial problems of Blažej of Necpaly (nephew of Ladislav) after a tragic event in the family when his closest relatives ended up in Turkish captivity and the subsequent extinction of this family in the male line were the causes of the fact that at the end of the Middle Ages the Blatnica dominion was divided between several owners: the Korom family, the Justs, the Zábľatský, the Balaša or the Zápoľský and the Erdődy families. As for the inheritance of the Necpaly family, the villages of Necpaly, Žabokreky and Horné Vrútky in Turiec County remained mostly in the hands of the Justs who lived there and used the name of the village of Necpaly as their family name, but smaller portions passed to the Komorovský and Zábľatský families.

Key words: The Necpaly and the Just noble families. Inheritance. Necpaly, Blatnica castle estates. County of Turiec. Middle Ages.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2018.66.4.1>

Turčianske Necpaly boli od roku 1287 až do konca 15. storočia, teda zhruba 200 rokov v rukách členov šľachtickej rodiny, ktorej predkovia Blažej a Ján syno-

via Mačanku ju získali od kráľa Ladislava Kumánskeho za svoje služby v kráľovskom vojsku v bitke na Moravskom poli v roku 1278 a proti Kumánom na jazere Hód v roku 1282.¹ Neboli domácim turčianskym rodom, ale patrili k tým rodinám, ktoré sa do Turca prisťahovali z iných častí Uhorského kráľovstva.² Vo svojej štúdii som sa zameral predovšetkým na závereč Šalgotarján nů fázu existencie rodiny a podrobnosti prevzatia ich majetkov v Turci predkam Šalgotarján i rodiny Justovcov. Necpalskovci totiž vymreli po meči a o ich dedičstvo sa rozpúťali veľké spory, ktoré trvali celé desaťročia a zapojilo sa do nich mnoho záujemcov, dôsledkom čoho sa vo vlastníckych pomeroch vytvorila dosť neprehľadná situácia.

Okrem Necpál, ktoré získala rodina ešte v 13. storočí, a urobila z nich svoje sídlo, išlo o Žabokreky, Jahodníky, Horné Vrútky a hradné panstvo Blatnica. Všetky tieto majetky okrem Žabokriek³ získal do polovice 15. storočia Ladislav, syn Juraja z Necpál, ktorý bol nepochybne najvýznamnejším členom rodu Necpalskovcov. Počas svojho života zastával funkcie trenčianskeho župana, kapitána mesta Skalice, hradov Trenčín, (Považská) Bystrica, Dobrá Niva, Šášov či Starý hrad. K rozsiahlemu majetku v Trenčianskej župe, ale aj v iných častiach Uhorska, sa dostal vďaka verným službám, ktoré on i jeho bratia Demeter a Štefan preukázali kráľovi Žigmundovi a jeho nástupcovi Albrechtovi.⁴

Okrem týchto majetkov vlastnili Necpalskovci podiely v niekoľkých dedinách ležiacich v južných častiach Uhorska v Zarándskej a Temešskej župe. Išlo o Ósi („Ewsy“),⁵ Şepreuş („Seprews“),⁶ Bodo („Bodon“),⁷ Gyoma („Gyoma“)⁸ a pré-

-
- 1 IPOLYI, Arnoldus – NAGY, Emericus – VÉGHÉLY, Desiderius (edd.). *Codex diplomaticus patrius Hungaricus (CDP) VI*. Budapest: Typis Alexandri Koesi, 1876, s. 325-327, č. 236.
  - 2 Mačonka sa spomína v roku 1297 medzi svedkami v spore šľachticov z Hangoňa a Blhu. Podľa neho bola nazvaná dedina Maconka v Hevešskej župe. GYÖRFFY, György. *Az Árpád-kori Magyarorszáგ történeti földrajza (AMTF) III*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1987, s. 114. ISBN 9630536137.
  - 3 Na žiadosť Juraja syna Imricha z Necpál adresovanú kráľovi Žigmundovi uviedol žiadateľa do vlastníctva tohto majetku turčiansky konvent. Juraj svoju žiadosť argumentoval tým, že tento majetok mu právom patrí. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Diplomatiikai Levéltár (DL) 63 093. BORSA, Iván (ed.). *A Justh család levéltára 1274–1525*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1991, s. 31, č. 57. ISBN 9630558335.
  - 4 Ladislav sa napríklad zúčastnil v roku 1420 na krížovej výprave proti husitom, za čo jeho rodinu kráľ odmenil donáciou potvrdzujúcou vlastníctvo rodových majetkov. DL 94 475, 64 181, 63 190, 63 252. BEŇKO, Ján. *Starý Turiec*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1996, s. 169-170. ISBN 8021703660.
  - 5 Ósi, neskôr Nagyzerénd, dnes Zerind v župe (judet) Arad v Rumunsku.
  - 6 Şepreuş dnes v župe (judet) Arad v Rumunsku.
  - 7 Bodo, súčasť obce Balint v župe Timiş v Rumunsku.
  - 8 Dnes Gyomaendrőd medzi Szolnokom a Békešskou Čabou. GYÖRFFY, AMTF I. Budapest:

diá Csókás („Chokastelek“),⁹ Miklóslaka („Mykolaka“)¹⁰ a Ózed („Ewzed“).¹¹ Boli totiž príbuzní so šľachticmi z Betlenösu a Iktaru v Zaránskej župe (rod Betlen), s ktorými sa o tieto majetky delili.¹² Patrila im aj dedina Kok v Novohrade a dnešná Maconka („Machonka“) v Heveši, pomenovaná podľa najstaršieho predka rodiny. Obe však neskôr (1396) vymenili za turčianske Žabokrekry.¹³

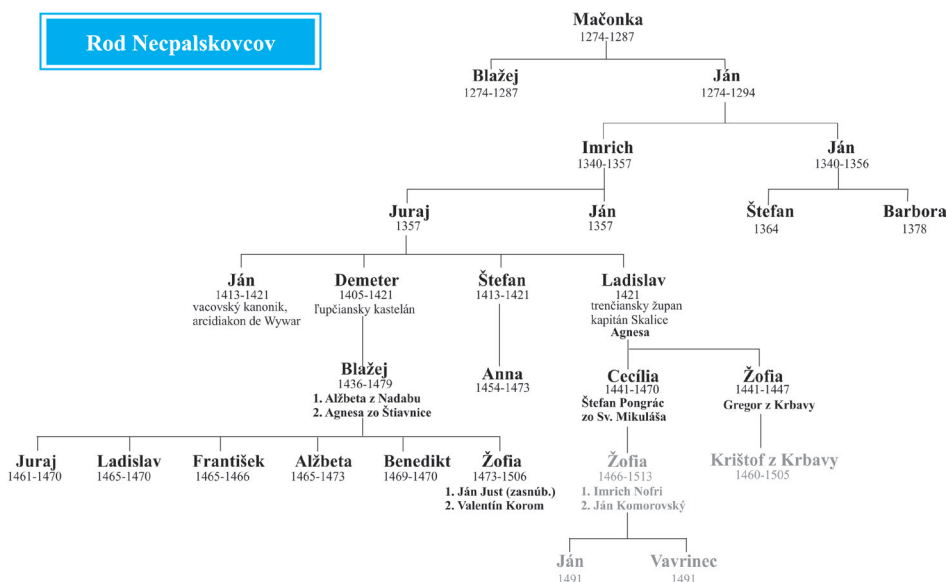
Ladislav z Necpál, ako kapitán Trenčianskeho hradu, získal v roku 1436 spolu s bratom Štefanom a synovcom Blažejom od kráľa Žigmunda do zálohu za 550 zlatých dedinu Jahodníky v Turci.¹⁴ O tri roky neskôr kráľ Albrecht tento majetok daroval spomínaným šľachticom z Necpál do dedičného vlastníctva.¹⁵ Roku 1441 rozšíril Ladislav svoje vlastníctvo o panstvo Blatnického hradu, ktoré získal za 9 tisíc zlatých, ktoré požičal kráľovi Vladislavovi I.¹⁶ Záloh Blatnice odovzdané Ladislavovi Necpalskému kráľovým kapitánom Štefanom Pongrá-

---

Akadémiai kiadó, 1987, s. 507.

- 9 Zaniknutá osada v chotári dnešnej obce Kőtegyán v Békešskej župe.
- 10 Zaniknutá osada severovýchodne od Gyomy. HÉVVÍZI Sándor. Békés megye török időszak utáni újraterlepülése a helynevek tükrében. In *A Békés Megyei Múzeumok Közleményei*, 1996, 16, s. 382. ISSN 0139-0090.
- 11 Ózed, súčasť Gyomaendrődu v jeho severovýchodnej časti. V župe (judet) Arad v Rumunsku.
- 12 Spoločný pôvod oboch rodín dosvedčuje aj rovnaký erb, v ktorého poli sa nachádza dvojité kríž. Zachoval sa na pečati Ladislava z Necpál z roku 1447. SZENTPÉTERY, Imre. Hédervári Imre 1447-iki felmentő levele. In *Turul*, 1902-4, s. 165. Štátny archív v Bytči, Zbierka listín, inv. č. 18.
- 13 Kok je zaniknutá osada v južnej časti chotára Zagyvapálfalvy patriacej do Šalgotarjánu. Maconka, súčasť mestečka Bátónyterenye, predtým v Hevešskej, dnes v Novohradskej župe. BORSA, ref. 3, 30-31, č. 56-58.
- 14 DL 63 252. BEŇKO, ref. 4, s. 197-198.
- 15 DL 63 254. BORSA, ref. 3, s. 52, č. 122.
- 16 SASINEK, V. Franko (ed.). Pongrácovské listiny. In *Letopis Matice slovenskej*, 1874, roč. 11, č. 2, s. 73; Blatnický hrad. In *Slovenský letopis*, 1877, roč. 2, č. 4, s. 289; BEŇKO, ref. 4, s. 169-170. DL 63 139. BORSA, ref. 3, s. 54-55, č. 129. Kráľovský hrad Blatnica mal predtým v rukách Pongrác z Branča a Liptova, ktorý ho spravoval ako kapitán už v roku 1434. MV SR, Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Kremnica, Archív mesta Kremnice, 1, 26, 1, 10, 11. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Diplomatikai Fényképgyűjtemény (DF) 249 988. Roku 1436 mu ho dal do zálohu za 2 300 zlatých kráľ Žigmund Luxemburský s tým, že sa ho až do jeho smrti nebude pokúšať vykúpiť naspäť. DL 94 474. Slovenský národný archív (ďalej SNA) Bratislava, Fond (ďalej f.) Révai, I-3, Fasc. 1, n. 5 (DF 259 311). Až teraz, na pokyn kráľa Vladislava, musel Pongrác odstúpiť Blatnicu Ladislavovi z Necpál, čo sa mu zaiste veľmi nepozdávalo. Pongrácovi za to Vladislav prisľúbil vyplatiť 3 tisíc zlatých zo svojich príjmov a zvyšných 6 tisíc si mal vybrať z príjmov komorskej dane v košickom obvode. V prípade, že by sa mu nepodarilo kvôli vojnovému časom získať túto sumu, kráľ mu umožnil, aby si ju vybral kdekoľvek na území Uhorského a Poľského kráľovstva. Je zaujímavé, že v roku 1440 sa uvádzajú spolu Pongrác a Ladislav z Necpál: „*Pangraccio et Ladislao Nezpaly*“, DL 13 549.

com, tentoraz za 5 tisíc zlatých, obnovil v roku 1453 kráľ Ladislav Pohrobok. Do držby hradu bola okrem Ladislava uvedená aj celá jeho rodina: manželka Agnesa s dcérami Cecíliou a Žofiou, bratom Štefanom a synovcom Blažejom.¹⁷

Po smrti Ladislava v roku 1456 sa jediným mužským členom rodiny stal jeho synovec Blažej, syn Demetera. Strýko Ladislav sídliači na hrade Blatnica sa zrejme počas života nechcel deliť so synovcom o získané majetkové akvizície. Tesne pred smrťou však uznal, že Blažejovi spôsobil majetkovú ujmu, keď mu uprel príjmy z polovice svojho majetku, a v roku 1454 sa zaviazal, že ak zomrie bez mužských dedičov, čo sa napokon aj stalo – Ladislav mal iba dve dcéry Cecíliu a Žofiu – všetky jeho podiely v Necpaloch, Žabokrekoch, Jahodníkoch, Vrútkach a Krmeši pripadnú Blažejovi, ktorý sa nemusel starať ani o vyplatenie dievčenskej štvrtiny, svadobného daru alebo venného pre Ladislavove dve dcéry a vnučky.¹⁸ Pokiaľ ide o Blatnicu, rok predtým (1453) sa Ladislav (aj za synovca Blažeja) zaviazal, že po svojej smrti prenechá pohľadávku na 5 tisíc zlatých, za ktorých mu bol tento hrad zálohovaný, svojej žene Agnese a dcéram Žofii a Cecílii, čo prakticky znamenalo, že Blatnicu prenechal žene a svojim dvom

17 DL 63 141. BORSA, ref. 3, s. 56, č. 132. SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 1, n. 7 (DF 259 313). Beňko píše o dedičnej držbe, doklad však vraví len o zálohu. BEŇKO, ref. 4, s. 170.

18 „*absque omni solutione quarte puellaris sew quartalicii nec non dotum et rerum paraffernalium*“, DL 63 172. BORSA, ref. 3, s. 68, č. 170.

dcéram.¹⁹ Táto dohoda medzi Necpalskými nebola Blažejovi proti chuti, pretože sa vlády nad hradom a panstvom nechcel vzdať. Nebol však považovaný za priameho dediča Ladislavových majetkov a jeho nároky na ne aj vďaka tomuto Ladislavovmu odkazu boli spochybnené. Ladislavove dcéry sa o svoj podiel na otcovom majetku veľmi usilovali. Horlivo im v tom pomáhali ich manželia. Cecília sa vydala za Štefana Pongráca zo Svätého (Liptovského) Mikuláša a Žofia za Gregora z chorvátskej Krbavy.

Výsledkom ich úsilia bolo, že Blatnický hrad sa dostal do rúk Štefana Pongráca a Krištofa z chorvátskej Krbavy, ktorí Blažēja z hradu vyhnali.²⁰ Nebolo to bez dôvodu, veď sám Ladislav z Necpál Blatnicu, resp. nárok na ňu, ešte v roku 1453 prepustil svojim dcéram a to aj napriek tomu, že v tom istom roku bol kráľom Ladislavom uvedený do jej držby aj Blažej. Blažej sa preto snažil na kráľovskom dvore o znovuzískanie Blatnice. Od dvorského rytiera Ondreja Justa, syna Jodoka z Kušova, si vypožičal 6 tisíc zlatých. Chcel ich použiť na získanie hradu, keďže ho v predchádzajúcich časoch Štefan Pongrác zo Svätého Mikuláša, jeho žena Cecília a Agnesa (Angleta), vdova po Ladislavovi z Necpál a Krištof, syn Gregora Kneza, komesa Krbavy, z neho vyhnali, a aj na vykúpenie svojej ženy Alžbety, ktorá za neznámych okolností padla do tureckého zajatia. Ženu sa mu dlhé roky nepodarilo vykúpiť a ani hrad nezískal naspäť. Vypožičané peniaze Ondrejovi Justovi nebol schopný vrátiť, preto s ním v roku 1460 uzavrel dohodu a v súlade s ňou mu odovzdal hrad, ktorý fakticky nemal v rukách, do zálohu s tým, že ho Just môže získať z rúk jeho terajších uzurpátorov a užívať dovtedy, kým ho od neho Blažej alebo jeho potomkovia za rovnakú sumu nevykúpia naspäť.²¹

V súvislosti s uzurpáciou hradu Blatnica sa Blažej sťažoval kráľovi, že pred piatimi rokmi (1456) okolo svätého Juraja Štefan Pongrác zo Svätého Mikuláša so súhlasom a z vôle svojej manželky Cecílie, dcéry nebohého Ladislava z Necpál a Agnesy (Anglity), vdovy po spomenutom Ladislavovi a mladého Krištofa, syna Gregora zvaného Kenez, župana Krbavy, syna nebohej Žofie, dcéry Ladislava z Necpál, obsadili celú jeho čiastku na hrade Blatnica a chcú ju po vzájomnej dohode od neho odcudziť. Navyše mu vtedy obsadili aj jeho dedičnú dedinu Jahodníky a tým mu spôsobili celkovú škodu vo výške 5 tisíc zlatých. Kráľ preto nariadil prostredníctvom vyslaných ľudí, aby v jeho mene napomenuli spomínaných uzurpátorov k vráteniu zadržovaného majetku a vykonaniu

19 SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 1, n. 6 (DF 259 312).

20 Roku 1457 kráľ nechal uviesť Štefana Pongráca do vlastníctva panstva Blatnica a jeho príslušností: Blatnica, Sebeslavce, Belá, Ďanová („Dyonawa wez“) a Jahodníky („Yahodnycza“). DL 94 485. KARÁCSONYI, János. Oklevélvonatok a szentmiklóssi és óvári gróf Pongrácz család levéltárából. In *Történelmi Tár*, 1896, roč. 19, č. 2, s. 518.

21 DL 63 196. BORSA, ref. 3, s. 78, č. 200.

satisfakcie, čo však odmietli, preto im bolo zakázané užívať tento majetok a boli predvolaní pred súd.²²

Po smrti Ladislava z Necpál sa Blatnica z rozhodnutia nového kráľa Mateja Korvína a vybraných arbitrov dostala do doživotného užívania liptovského a oravského župana poľského pôvodu Petra Komorovského. Aj vďaka tomu, že v roku 1461 zaplatil Ladislavovej vdove Agnese za panstvo 2 250 zlatých, takže ju vlastne vyplatil namiesto kráľa (už nebohého Vladislava), ktorý si predtým požičal peniaze od Ladislava na výmenu za Blatnický hrad.²³ V tom istom roku uzavreli ohľadom Blatnice medzi sebou dohodu Peter Komorovský a Štefan Pongrác zo Svätého Mikuláša vystupujúci za manželku Cecíliu a svokru Agnesu. Zo znenia dohody sa dozvedáme, že Gregor (otec Krištofa) z Krbavy prenechal svojmu svatovi Petrovi – jeho dcéra bola manželkou Gregorovho syna Krištofa – dispozičné právo nad podielom v Blatnici a Peter mal zložiť Štefanovi Pongrácovi 2 250 zlatých. V dohode bol zahrnutý aj Blažej z Necpál. Ak by vraj zistil, že má k hradu nejaké právo a patrí mu z neho vyplatiť záložnú sumu („*iurisdictionem et impignoracionis summam*“), mali mu stránky zabezpečiť pred krajinskými sudcami primeranú satisfakciu.²⁴

Či sa tak stalo, je otázne. Z textu dohody vyplýva, že Blažej v podstate stratil podiel na panstve (pôvodne mu tam patrila jedna tretina), hoci on sa ho nikdy dobrovoľne nevzdal, ako to uvidíme nižšie, a vždy sa považoval za jeho držiteľa, no ostatné turčianske majetky mu zostali. Slúžili mu však len na saturovanie jeho finančných nákladov spojených so snahou o vykúpenie manželky Alžbety zo zajatia. Roku 1460 dal do zálohu aj dedinu Žabokreky, tentoraz svojej sesternici Cecílii, manželke Štefana Pongráca zo Svätého Mikuláša, ako venné a svadobný dar.²⁵ Zálohovaný majetok však noví držitelia užívali len na svoje vlastné obohatenie, pretože poddaných zaťažili neúmernými daňami, hoci v podmienkach zálohu stála povinnosť udržiavania poddanských povinností na predchádzajúcej úrovni. Blažej sa preto na toto počínanie svojich príbuzných musel kráľovi sťažovať. Blažejova sesternica Cecília však medzitým v roku 1461 zomrela a tak napomenutie kráľ adresoval iba jej manželovi Pongrácovi.²⁶

O rok neskôr (1462) prenechal Blažej svoje dedičné majetky Jahodníky a Žabokreky ako veno a sobášny dar do doživotnej držby vdove po svojom strýkovi Ladislavovi z Necpál („*patrui sui consorti*“) Agnese a zrušil platnosť všetkých listín vydaných proti Štefanovi, synovi Pongráca, tak ako Agnesa mala zrušiť

22 DL 63 200. BORSA, ref. 3, s. 79, č. 203.

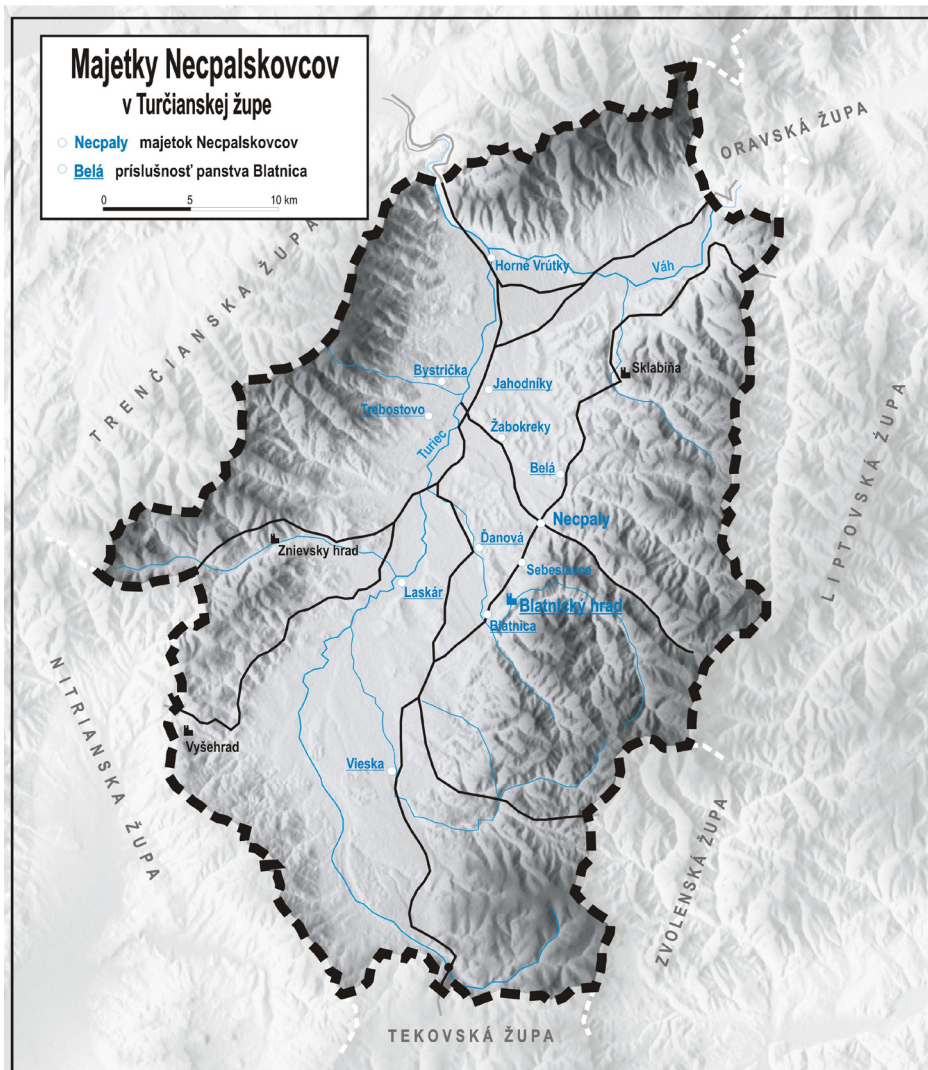
23 Peter Komorovský zomrel okolo roku 1488. SNA, f. Révay, Fasc. 1, No. 8-9; Fasc. 2, No. 11 (DF 259 314-259 315, DF 259 326).

24 SNA, f. Révay, Fasc. 1, No. 10 (DF 259 316).

25 DL 63 195. BORSA, ref. 3, s. 77-78, č. 199.

26 DL 63 199. BORSA, ref. 3, s. 79, č. 202.

platnosť všetkých listín, ktoré mala vydané proti Blažejovi. Blažej sa tiež zaviazal, že Agnese do istého termínu vyplatí 100 zlatých, a po ich vyplatení mu mala Agnesa tieto majetky vrátiť, čo sa aj stalo, ako o tom svedčia neskoršie potvrdenky vystavené Agnesou, dosvedčujúce splnenie povinnosti vyplatenia venného zo strany Blažeja.²⁷

27 DL 63 205. BORSA, ref. 3, s. 82, č. 212. Blažej sa tu spomína ako „*neposque predicti Ladislai*“. Listina je cenná aj tým, že sa v nej podrobne špecifikujú povinnosti poddaných. DL 63 207 a 63 208. BORSA, ref. 3, s. 83, č. 215-216.

V snahách o podiel po dedičstve Ladislava Necpalského vyvíjala iniciatívu nielen Agnesa a jej dcéry Cecília a Žofia, ale aj Cecíliina dcéra a Blažejova neter Žofia (vnučka jeho strýka Ladislava), ktorá sa v roku 1463 zosobášila s Imrichom Nofrim z Bojníc. Žofia nečakala na to, aby jej bola pridelená zodpovedajúca čiastka z majetku ako veno, ale ešte skôr si s pomocou svojho manžela Imricha a švagra Alberta odviezla z rodičovského domu viaceré cennosti spolu s tisíc florénmi a listinami, ktoré mal Ladislav z Necpál vydané na majetok Blatnica a Hričov a dediny Jahodníky, Konská a Stránska (v Trenčianskej župe), čím spôsobili Blažejovi škodu 4 tisíc zlatých.²⁸

Roku 1466 na žiadosť spomenutej Žofie a Anny, teda netere a sesternice Blažej z Necpál (Anna bola dcérou Blažejovho brata Štefana), prednesenú v mene ich manželov Imricha Onofria z Bojníc a Ladislava zo Sokoloviec („Zakol“) kráľ Matej súhlasil s tým, že v prípade, ak by Blažej zomrel bez dedičov, mohli na nich pripadnúť jeho majetkové podiely v Blatnici, Žabokrekoch, Jahodníkoch a Necpaloch v Turčianskej župe a v Betlenósi („Bethlenews“), Şepreuşi („Sepurus“), Bodone („Bodou“) v Békešskej župe.²⁹

Obsah tejto listiny je pre nás prekvapivý, pretože faktom bolo, že Blažej mal vtedy s manželkou Alžbetou, dcérou Jána z Nádabu,³⁰ 4 deti: dcéru Alžbetu a troch synov Juraja, Ladislava a Františka.³¹ Pravda, už sme spomínali, že Blažejovu rodinu postihla tragická udalosť: jeho žena Alžbeta a aj deti Juraj, Ladislav a Alžbeta padli do tureckého zajatia. Sám to spomína v roku 1460. Okolnosti tejto udalosti nám nie sú známe, keďže však ich majetky ležali aj v južnom Uhorsku, je pravdepodobné, že sa jeho rodina stala obeťou jedného z osmanských vpádov. Blažej robil všetko možné, aby získal peniaze na ich vykúpenie. Roku 1465 dal do zálohu svoj podiel v Betlenósi za 200 zlatých temešskému županovi Mikulášovi z Aranyadu.³² Ale ešte v roku 1466 bola Alžbeta stále v rukách Turkov a spolu s deťmi tam aj zostala.³³ Blažej sa potom po druhý raz oženil s Agnesou zo Štiavnice, s ktorou mal syna Benedikta a dcéru Žofiu. Benedikt sa však po roku 1470 vytráca z prameňov, takže Blažejovi zostala fakticky len posledná dcéra Žofia.³⁴

28 DL 63 246. BORSA, ref. 3, s. 99, č. 262.

29 SNA, f. Révay. Fasc. 1, No. 11 (DF 259 318). DL 63 216. BORSA, ref. 3, s. 87, č. 228.

30 Dnes v župe Arad v Rumunsku. DL 63 219. BORSA, ref. 3, s. 88, č. 231.

31 DL 63 214, 63 218-63 219. BORSA, ref. 3, s. 86-88, 105, č. 225, 230-231, 280.

32 „*pro eliberacione dicte Elizabet consortis ac Georgii et Ladislai filiorum et puelle Elizabet filie suorum de manibus sevissimorum Thurcorum*“, DL 63 215. BORSA, ref. 3, s. 86-87, č. 227.

33 Roku 1466 píše Blažej s nádejou, že „*dum prefata domina Elizabet, consors sua, de regno Turcie redire valuerit*“, DL 63 217. BORSA, ref. 3, s. 87, č. 229.

34 ENGEL, Pál. Középkori magyar genealógia. In *Arcanum DVD könyvtár IV. – családtörténet*,

Videli sme, že dedičstvo po Ladislavovi Necpalskom rozhádalo celú rodinu. Problematické vzťahy Blažeja s manželom jeho sesternice Cecílie, Pongrácom zo Svätého Mikuláša sídliačim v Sučanoch, sa prejavili v násilnostiach, ktoré na ňom Pongrác páchal. Išlo napríklad o zhabanie feudálnej renty z Blažejovho majetku v Jahodníkoch, spustošenie Blažejových dedín Žabokrekry a Necpaly, odňatie mlyna alebo zadržiavanie Blažejových listín uschovaných u Pongráca, ktoré spomínajú viaceré doklady z tohto obdobia (1467).³⁵

Spor Blažeja a Štefana Pongráca, jeho ženy Cecílie, vdovy po Ladislavovi z Necpál, Agnesy (Anglety) o Blatnicu a Jahodník, ktorý prerástol aj do násilností, prebiehal celé šesťdesiate roky. Roku 1469 sa riešil na fóre Turčianskej župy v Martine. Svedecké výpovede okolitých šľachticov potvrdili, že spomenutí šľachtici Blažejovi odňali jeho podiely, takže napokon kráľ Matej spolu s krajinými prelátmi a barónmi rozhodol, keďže v tejto kauze nešlo o spor medzi mužským a ženským právom na majetok, ani o právo na venné, svadobný dar či dievčenskú štvrtinu, v prospech Blažeja a nariadil vrátiť obsadené majetkové podiely (časť v Blatnici a Jahodník) a uviesť ho naspäť do ich vlastníctva.³⁶ Blažejovi odporcovia boli odsúdení na stratu všetkých majetkov a trest smrti („*in sentenciis capitalibus*“). Blažejovi mala pripadnúť zo skonfiškovaného majetku (podieľy Krištofa a Cecílie v Necpaloch, Žabokrekoch, Jahodníkoch a Vyšných Vrútkach okrem dievčenskej štvrtky Cecíliinej dcéry Žofie a Agnesinho venného) jedna tretina, kým dve tretiny kráľovi. Aj tie mu však panovník v nasledujúcom roku prepustil do zálohu. Skonfiškovaný majetok mal Blažej držať z titulu zálohu až dovtedy, kým by ho od neho nevykúpil niekto, kto by mal na jeho vykúpenie väčší právny nárok.³⁷

V tom istom roku (1469) sa musel Blažej spojiť so svojou neterou Žofiou (manželkou Imricha Nofriho z Bojníc, dcérou Cecílie) a brániť toto zálohované Blatnické panstvo pred kráľom a novým záujemcom, zvolenským županom Jánom Ernestom z Čakovca (maď. Csáktornya) v župe Zala. Ján Ernest síce v danom roku získal od turčianskeho, liptovského, oravského župana Petra Komorovského právoplatným spôsobom podiel v panstve vďaka zálohu za 2 500 zlatých, no aby sa mohol dostať do jeho držby,³⁸ nechal si v turčianskom konvente vyhotoviť listinu o bezproblémovej a nikým nenapadnutej štatúcii a introdukcii do Blatnického panstva, na základe ktorej sa potom takýmto pokútnym

---

heraldika, honismeret. Budapest: Arcanum Adatbázis Kft. [2003].

35 DL 63 221. BORSA, ref. 3, s. 89-91, č. 236, 237, 241-242.

36 DL 63 231. BORSA, ref. 3, s. 92, č. 244.

37 DL 63 230, 63 241 a 63 245. BORSA, ref. 3, s. 94, č. 247, s. 98, č. 261 a s. 99-100, č. 265. Rozsudok o treste smrti a o strate majetkov sa však napokon neuskutočnil.

38 SNA, f. Révay, Fasc. 1, No. 12 (DF 259 319).

spôsobom ujal alebo chcel ujať jeho vlastníctva.³⁹ Pravda, protesty poškodenej strany mu v tom na dlhšiu dobu zabránili.

Blažejovi predkovia a predkovia šľachticov z Betlenósu (súčasť Zerindu v župe Zaránd) sa kedysi dohodli na tom, že celé turčianske majetky Necpaly, Žabokreky, liptovský Krmeš, oravský Štefanov a čiastku vo Vyšných Vrútkach budú vlastníť výlučne Necpalskovci, kým Betlenós, Šepreuş, Bodon v Zarándskej a Gyoma v Békešskej župe na polovicu s rodinou z Betlenósu, ktorá zasa v celosti vlastnila temešský majetok Iktar.⁴⁰

Keďže situácia sa vyvinula tak, že Blažej nemal vlastných mužských dedičov, iba jedínú dcéru Žofiu, z obavy pred tým, aby sa jeho majetky nedostali do cudzích rúk v roku 1478 pred krajiniským sudcom Štefanom z Bátoru uzavrel so svojimi príbuznými Gregorom a Dominikom zvanými Betlen z Betlenósu dohodu o vzájomnej bratskej adopcii, prostredníctvom ktorej sa uznali za adoptívnych bratov a dohodli sa na prevzatí majetkov strany, ktorá zomrie bez dedičov.⁴¹ Keďže potomkov nemal Blažej, išlo v podstate o prenechanie jeho majetkov šľachticom z Betlenósu.

No ešte začiatkom marca 1479 sa celá dohoda z Blažejovej iniciatívy zrušila. Blažej sa 8. marca dostavil pred turčiansky konvent a urobil 4 vyhlásenia, ktoré mu konvent dosvedčil vydaním štyroch listín. Hoci rok predtým prenechal svoj majetok Gregorovi Betlemovičovi (synovi Betlema) a Dominikovi z Ictaru („Yctar“), teraz vyhlásil, že toto rozhodnutie zrušil. Jeho spoločníci totiž podľa neho nedodrжали dané slovo. A keďže Blažejove majetky boli od seba dosť vzdialené a on sám už bol dosť starý a zdravie mal krehké, nebol schopný sa o ne primerane starať. Aby sa po jeho smrti nedostali do cudzích rúk a v snahe postarať sa o svoju neplnoletú dcéru Žofiu, rozhodol sa prijať za svojho syna Jána, syna Ondreja Justa z Vígľaša,⁴² a podľa obyčaje rímskej cirkvi ho zasnúbil („*thoro maritali desponsavit*“) so Žofiou, ktorú zveril do ochrany Ondreja Justa a súčasne im odkázal všetky svoje majetky, ktoré si zatiaľ nechal v užívaní. Po jeho smrti mali pripadnúť za 2 tisíc zlatých Ondrejovi Justovi, jeho synovi Jánovi a dcére Žofii. Išlo o Necpaly, Jahodníky, Žabokreky, Vyšné Vrútky v Turci, Krmeš („Chremeshaza“) v Liptove, Štefanov nad Oravou („Tiepanow“) na Orave a vlastnícke podiely v Gyome („Gywoma“), Miklóslake („Mikuluslaka“), Ózede

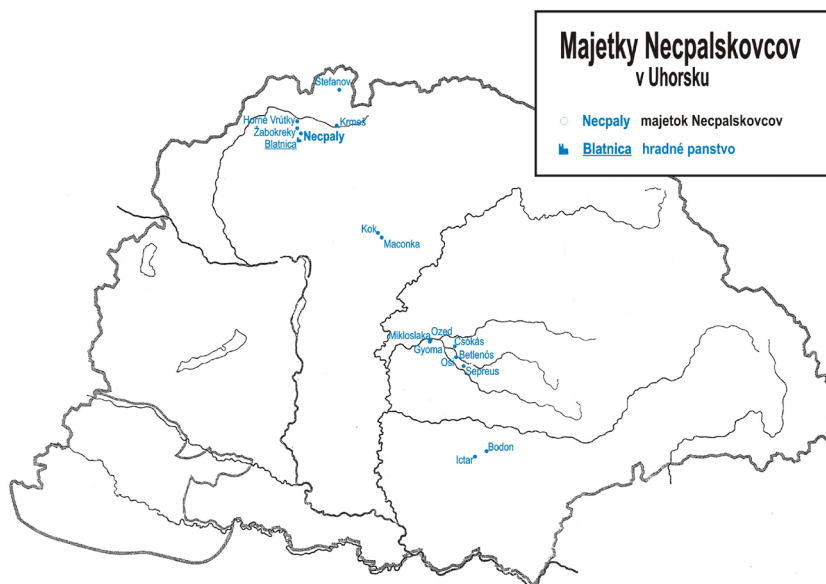
39 DL 63 251. BORSA, ref. 3, s. 102, č. 272.

40 DL 63 266. BORSA, ref. 3, s. 108, č. 288.

41 DL 63 266. BORSA, ref. 3, s. 108, č. 288. Takúto dohodu o vzájomnej adopcii uzavreli ešte v roku 1407 Blažejov otec Demeter, syn Juraja z Necpál, a Betlen, syn Mikuláša zvaného Betlen z Ictaru. SNA, f. Rod Just z Necpál, Listina č. 2.

42 Blažej a aj jeho otca Demetera spájali s Ondrejom Justom isté väzby. Už vyššie sme spomínali, že Blažej si od neho v roku 1460 požičal 6 tisíc zlatých, za ktoré mu odovzdal svoj podiel na Blatnici.

(„Ewsed“), („Teglas“) v Békešskej župe a Betlenósi („Bethlewnusse“), Šepreuși („Chaprews“), Bode („Bodon“) a Csókási („Chokastelek“) v župe Zaránd.⁴³

Skutočnosť, že si Blažej vybral za tútorov svojej malej dcéry rodinu Justovcov, iste nebola náhodná. Ondrej Just bol bohatý človek pohybujúci sa na kráľovskom dvore, ktorý finančne pomohol už Blažejovmu otcovi Demetrovi v jeho ťažkostiach s majetkom. Necpalskí sa teda s nimi dostali do kontaktu už skôr a keďže s nimi mali pozitívne skúsenosti, Blažej sa po predchádzajúcej negatívnej skúsenosti s príbuznými z Betlenósu obrátil opäť na nich.

V ten istý deň však Blažej pred turčianskym konventom priznal, že prijal od Justovcov dve tisíc zlatých z núdze, ktorá ho prikvačila kvôli tomuto majetku, ale aj kvôli tomu, že svoju mladú dcéru zasnúbil s Jánom, synom Ondreja Justa. Keďže nebol schopný tieto peniaze vrátiť, tak im tieto majetky dal za spomenutú sumu do zálohu dovtedy, pokiaľ ich nebude on sám alebo niekto z jeho potomkov schopný vyplatiť.⁴⁴ Vzhľadom na predchádzajúcu listinu teda nastal istý posun. Namiesto darovania za 2 tisíc zlatých sa teraz spomína iba zálohovanie.

V ďalšej listine z toho istého dňa Blažej doplnil predchádzajúce vyhlásenie o ďalšie skutočnosti. Hoci listinou krajinského sudcu Štefana z Bátoru predtým (1478) daroval všetky svoje majetky Gregorovi Betlemovičovi („Betlehemowecz“) a Dominikovi z Iktaru („Yctar“), keďže však obaja zradili jeho priateľ-

43 DL 63 273. BORSA, ref. 3, s. 109-110, č. 292.

44 DL 63 274. BORSA, ref. 3, s. 110, č. 293.

stvo a nechceli dodržať uzavretú dohodu, tieto majetky prostredníctvom iných listín turčianskeho konventu dal do zálohu Ondrejovi Justovi z Vígľaša, jeho synovi Jánovi a svojej dcére Žofii za 2 tisíc zlatých. Zároveň s tým zrušil platnosť listiny krajinského sudcu Štefana a všetkých dokumentov, ktoré mali na tieto majetky u seba Gregor a Dominik.⁴⁵ Je pravdepodobné, že obaja sa zrejme zaviazali, že sa postarajú o ochranu a výchovu Blažejovej dcéry Žofie, no tento sľub nedodržali.

Poslednú Blažejovu výpoveď z tohto dňa zachytáva štvrtá listina turčianskeho konventu. Hoci všetky svoje majetky a majetkové podiely záložoval Ondrejovi Justovi z Vígľaša, jeho synovi Jánovi a svojej dcére Žofii, zasnúbenej s Jánom podľa obyčaja rímskej cirkvi za 2 tisíc zlatých prostredníctvom inej listiny tohto konventu, teraz to robí opätovne s podmienkou, ktorá nebola špecifikovaná v predchádzajúcej listine. Tá hovorí o tom, že keby Blažejova dcéra Žofia z nejakého dôvodu si nechcela vziať za manžela spomenutého Jána alebo keby azda Ján zomrel skôr, vtedy by Žofia z týchto 2 tisíc zlatých nemala mať nijaký podiel. Ďalej ak by Ondrej Just alebo jeho dedičia v uvedených majetkoch mali nejaké náklady pri stavbe domov, alebo ak by museli nejaké dediny či čiastky na svoje náklady vykúpiť z rúk cudzích osôb, alebo by musel vyplatiť niekomu svadobné dary, alebo dievčenské štvrtiny, potom v čase vykúpenia týchto zálohovaných majetkov Blažej alebo jeho dedičia musia Ondrejovi Justovi a jeho dedičom všetky tieto náklady zohľadniť a navýšiť o ne sumu 2 tisíc zlatých, za ktorú boli tieto majetky zálohované.⁴⁶

Na druhý deň, 9. marca, mu konvent vydal ďalšiu listinu. V nej Blažej spresnil vyhlásenia z predchádzajúceho dňa a pripojil ďalší majetok. Vyhlásil, že hoci v predchádzajúcich dňoch záložoval spomenuté majetky Ondrejovi, synovi Jodoka z Kušova, za dve tisíc zlatých, teraz si však uvedomil, akú veľkú sumu si jeho otec Demeter vzal od Ondrejovho otca Jodoka kvôli vyplateniu nákladov za venné a dievčenskú štvrtinu a iných dlhov. Zvážil tiež, akú veľkú sumu si aj on sám vypožičal od Ondreja na vykúpenie istých svojich majetkov a majetkových práv, ktoré dal do zálohu, ako aj na vyplatenie dlhov, ktoré mal voči cudzím osobám, či už šľachticom alebo nešľachticom. Ak by tieto peňažné čiastky spočítal, činili by dokopy 4 tisíc zlatých. Preto sa rozhodol tieto majetky dať Ondrejovi do zálohu za celkovú sumu 6 tisíc zlatých.⁴⁷

O tri dni neskôr Blažej zasa pred turčianskym konventom priznal, že 6 tisíc zlatých, ktoré si požičal od Ondreja, syna Jodoka a za ktoré mu dal do zálohu

45 DL 63 272. BORSA, ref. 3, s. 110, č. 294.

46 DL 63 311. BORSA, ref. 3, s. 111, č. 295. Roku 1486 kráľ Matej na žiadosť Ondreja Justa, Jána a Žofie nariadil turčianskemu konventu, aby im vydal túto listinu, ktorú si kedysi, v čase keď bolo treba, zabudli vyžiadať, no teraz im ju už konvent nechcel vydať.

47 DL 63 275. BORSA, ref. 3, s. 111, č. 296.

svoje majetky, je nedostatočná suma. Preto mu tiež zveril do rúk svoj hrad Blatnica, vtedy násilím zadržovaný, aby ho získal naspäť a užíval dovtedy, pokiaľ mu Blažej nevráti požičanú sumu 6 tisíc zlatých.⁴⁸

Okrem Necpál a Blatnice sa Blažej nedobrovoľne vzdal aj ďalšieho turčianskeho majetku Žabokrek, presnejšie svojho majetkového podielu v nich. Roku 1478 ich vykúpil zo zálohu za 50 zlatých, no listinu o vyplatení zálohu uložil u Bartoša Hertvikoviča a Martina Brcála z Dobrej, ktorí si tento majetok prisvojili pre seba. O rok neskôr (9. marca 1479) Blažej v tiesni od nich vykúpil svoju polovicu Žabokriek a za tú istú sumu 50 zlatých ju záložoval Ondrejovi Justovi a jeho synovi Jánovi s podmienkou, že ju môže kedykoľvek vykúpiť späť.⁴⁹ Pravda však bola trochu iná, ako ju Blažej podal. Žabokrek vykúpil Ondrej Just a nie Blažej, ktorý bol v podstate bez peňazí. Potvrdil to koncom marca sám Bartoš z Hertvikovic, keď prenechal polovicu Žabokriek, patriacu dedične Blažejovi z Necpál spolu s druhou Blažejovou čiastkou vo Vrútkach, ktorú mal od neho Bartoš tiež v zálohu, Ondrejovi Justovi. Ten mu za ne zložil 55 zlatých, keďže Blažej nebol v stave tieto svoje podiely od neho vykúpiť.⁵⁰

Blažej z Necpál zomrel ešte v tom istom roku (v marci) 1479. Jeho vdova Agnesa, dcéra Mikuláša zo Štiavnice, 11. júla odovzdala Ondrejovi Justovi všetky listiny, ktoré sa vzťahovali na majetky zálohované jemu, synovi Jánovi a jeho snúbenici a Blažejovej dcére Žofii.⁵¹ Súčasne s tým sa zverila do Ondrejovej ochrany, keďže sa stala terčom útokov zo strany viacerých záujemcov o jej vdovské podiely po Blažejovi.⁵² Justovci jej z nich potom vyplatili príslušné podiely. Po Blažejovej smrti si Agnesa vzala za manžela Michala z Lomničky („Kyslompnyca“).⁵³ Justovci sa čoskoro v Necpalech aj usadili a urobili si z nich svoj sídelný majetok. Museli však zväzdať boj o ne a o Žabokrek s Gregorom, synom Gregora Betlena z Betlenósu, ktorý sa po Blažejovej smrti prihlásil s nárokmi na jeho podiely napriek tomu, že Blažej ich z podielu ešte v roku 1478 vylúčil v prospech Justovcov.⁵⁴

Už som spomenul, že o hrad Blatnica, Necpaly a ďalšie turčianske majetky si robilo nárok aj ženské potomstvo po Ladislavovi z Necpál. Týka sa to jeho dcéry Cecílie, manželky Štefana Pongráca zo Svätého Mikuláša a ich dcéry Žofie, manželky Imricha Nifora (Nofri) z Bojníc. Justovci ich však zabrali pre

48 DL 63 277. BORSA, ref. 3, s. 112, č. 298.

49 DL 63 311. BORSA, ref. 3, s. 111-112, č. 297.

50 DL 63 280 a 63 270. BORSA, ref. 3, s. 109, č. 290 a s. 113-114, č. 305.

51 Neskôr sa tento akt stal predmetom sporov.

52 DL 63 284-63 285. BORSA, ref. 3, s. 115, č. 310-311.

53 DL 63 299. BORSA, ref. 3, s. 121, č. 326.

54 DL 63 324. BORSA, ref. 3, s. 134-135, č. 365-366.

seba a odmietli im z nich odovzdať akýkoľvek podiel.⁵⁵ Keď sa po spomínaných vyhláseniach Blažeja z Nécvál v prospech Justovcov a dcéry Žofie ešte v tom istom roku (1479) konala štatúcia, vystúpila proti nej Žofia s manželom Imrichom Nofrim a švagrom Albertom s tvrdením, že Jahodník bol získaným majetkom Ladislava z Nécvál, takže nemôže byť predmetom transakcie, pretože náleží Žofii ako Ladislavovej priamej dedičke a z ostatných majetkov patrí Žofii dievčenská štvrť. Kráľ túto námietku uznal a prenechal Jahodník Žofii ako jedinej dedičke, kým z ostatných majetkov po Ladislavovi jej priznal dievčenskú štvrť. Zvyšok majetkov: tri štvrtiny po Ladislavovi a podiel Blažeja prenechal Justovcom.⁵⁶

Cecíliinej dcére Žofii, ktorá si po smrti manžela Imricha Onofria (Nofriho) z Bojníc vzala za muža Jána Komorovského z Komorova,⁵⁷ sa teda napokon podarilo aspoň na papieri získať podiel z Blažejových majetkov (Jahodník, Nécvaly, Žabokreky, Vyšné Vrútky, Krmeš, Štefanov nad Oravou a majetky v Békešskej župe), ktoré Blažej predtým zálohoval Ondrejovi Justovi, synovi Jánovi a dcére Žofii. Justovci sa veľmi neponáhľali, aby ich – tejto druhej – Žofii prepustili, ešte v 80. rokoch sa na nich v tejto veci sťažovala, napokon sa však tak stalo a ona sa usadila v Nécvaloch, kde mala svoju kúriu.⁵⁸ Vzájomná nevraživosť však medzi nimi zostala aj naďalej. Pokiaľ ide o Jahodníky, v roku 1484 ich obsadila na úkor Justovcov.⁵⁹ A Blažejovej dcére Žofii (zasnúbenej s Jánom Justom) odňala aj podiely v Nécvaloch a Žabokrekoch, ktoré v roku 1488 zálohovala Matúšovi Malému z Čečejoviec v Above.⁶⁰ Žofin manžel Ján Komorovský, kastelán hradu Blatnica, sa od roku 1485 označoval ako „*pan Yan de Blathnicza*“.⁶¹ Komorovský a jeho žena Žofia v tomto období spôsobovali Justovcom na ich majetkoch viaceré príkoria (obsadzovanie usadlostí v Nécvaloch, odvliekanie dobytky a koní z Nécvál na Blatnický hrad a pod.).⁶²

Žofia koncom roka 1479 tiež tvrdila, že hrad Blatnica pripadol ako jedinému Ladislavovmu potomkovi jej matke Cecílii (z Nécvál) a jej manželovi Štefanovi Pongrácovi. Po smrti manželky a zvolení Mateja Korvína za uhorského kráľa však dal Štefan Pongrác tento hrad, presnejšie podiel v ňom, za 2 250 zlatých do

55 DL 63 295. BORSA, ref. 3, s. 119-120, č. 321.

56 DF 268 233.

57 Imrich zomrel pred rokom 1482. ENGEL, Pál. Középkori magyar genealógia. In *Arcanum DVD könyvtár IV. – családtörténet, heraldika, honismeret*.

58 DL 63 295 a 63 312, 63 315. BORSA, ref. 3, s. 117, č. 315 a s. 127-128, č. 346, 349.

59 DL 63 302. BORSA, ref. 3, s. 121, č. 327. V spore o ne bola s nimi aj v roku 1492. DL 63 362. BORSA, ref. 3, s. 155, č. 425.

60 DL 63 320. BORSA, ref. 3, s. 132, č. 358.

61 DL 63 306-63 307. BORSA, ref. 3, s. 124-125, č. 337-338.

62 DL 63 315. BORSA, ref. 3, s. 128, č. 349.

zálohu Poliakovi Petrovi Komorovskému (ako sa o tom píše vyššie)⁶³ a súčasne za rovnakú sumu vzal od neho do zálohu Starý hrad v Trenčianskej župe. Pred smrťou však vraj na popud svojej druhej ženy Žofie ho Štefan vraj chcel zálohovať jej a ich spoločnému potomstvu (narodil sa im syn Pongrác).⁶⁴ Svoj podiel v Blatnici si však Žofia s Jánom Komorovským naďalej udržali.

Blažejova dcéra Žofia, zasnúbená ešte v roku 1479 s Justovým synom Jánom, v roku 1485 Justovcom opäť zálohovala majetky svojho otca za 2 tisíc zlatých, keďže po jeho smrti sa považovali za jej vlastníctvo.⁶⁵ Kvôli udržaniu majetkových nárokov Justovcov na necpalské majetky sa v roku 1486, pred turčiansky konvent dostavili Ondrej Just z Vígľaša, jeho žena Barbora, ich syn Ján a Žofia, dcéra nebohého Blažeja z Necpál. V prítomnosti prepošta Svorada a niektorých mníchov a so súhlasom svojich rodičov sa ich syn Ján verejne vyznal, že si podľa rímskeho rítu vzal spomenutú Žofiu za svoju ženu a Žofia Jána za svojho manžela. Tieto slávnostné zasnuby sa však napokon manželstvom neskončili.⁶⁶

O tri roky neskôr, v roku 1489, keď Žofia nadobudla plnoletosť,⁶⁷ kráľ Matej adresoval Ondrejovi Justovi listinu s výčitkou, že dohodu uzavretú s Blažejom, podľa ktorej sa mala Žofia stať manželkou Ondrejovho syna Jána, keď dosiahne dospelosť a vek súci na vydaj („*cum in adultam nubilemque pervenisset etatem*“), nesplnil. Naopak, ide proti nej, keď sa ju snaží vydať podľa jej slobodného výberu. Kráľ síce nebol proti tomu, aby si vybrala sama, koho by chcela za muža („*cui volet nubere possit*“), no zároveň nariadil, aby jej umožnil vybrať si slobodne, ku komu z príbuzných by chcela ísť a bývať a nechal ju k nemu slobodne odísť. Ak by to odmietol, mal ho k tomu prinútiť liptovský župan Matúš z Čečejojiec, ktorý sa v predchádzajúcom roku dostal k podielu v Blatnici. Aby

63 Liptovský a oravský župan, pán územia Zivjec, Peter Komorovský z Komorova sídliači na hrade Likava bol svokrom Krištofa z Krbavy, ktorý si vzal za ženu jeho dcéru Žofiu. Krištofov otec, Ľupčiansky kapitán a knieža Chorvátska („*princeps Croacie*“) Gregor, mal zasa za manželku Žofiu, dcéru Ladislava z Necpál. SNA, f. Révay I-3, Fasc. 1, n. 10/2 (DF 259 316-259 317).

64 DL 63 289. BORSA, ref. 3, s. 116, č. 314. Pozri doklad z roku 1461: SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 1, n. 9. BEŇKO, ref. 4, s. 170. ENGEL, Pál. Középkori magyar genealógia. In *Arcanum DVD könyvtár IV. – családtörténet, heraldika, honismeret*.

65 DL 63 209. BORSA, ref. 3, s. 126-127, č. 342.

66 DL 63 310. BORSA, ref. 3, s. 127, č. 343.

67 Za plnoleté sa v stredoveku považovali dievčatá vo veku 16 rokov, za ženy legitímneho alebo zákonného veku, keď mali 12 rokov. *Corpus Juris Hungarici. Magyar Törvénytár. Werbőczy István Hármaskönyve*. Ed. Márkus Dezső. Budapest 1897, Partis I, Titulus 111, § 2-3, s. 194; DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Rytier a jeho kráľ. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska*. Budmerice: Vydavateľstvo Rak, 2003, s. 250. ISBN 9788085501469. Žofia dosiahla plnoletosť práve v roku 1489, keďže sa v prameňoch prvýkrát spomína v roku 1473 (BORSA, ref. 3, s. 105, č. 280). Blažej ju teda mal so svojou druhou ženou Agnešou.

bola žiadosť účinnejšia, panovník listinu s rovnakým apelom adresoval zároveň aj Justovej manželke Barbore.⁶⁸

Keďže zrejme Justovci na kráľovu žiadosť kladne nereagovali, k sľubovaniu zásahu napokon aj došlo. Matúš bol nútený násilím dostať Žofiu z Justovských rúk. V auguste 1489 poslal niekoľkých svojich familiárov: Antona a Jána z Folkušovej, Benedikta („de Zekellew“), Benedikta zo Žaškova („Zaskowecz“), Šimona zo Smrečian, Vavrinca Končeka z Dvorca, Šimona, syna Štefana z Veľkého Jasena, Blažejza Vladára z Čepčina, Martina Lomnického („Lomnyczky“), jeho brata Antona, ďalej Alžbetu, vdovu po Rafaelovi z Hatného, mladú Margarétu, dcéru nebohého Žigmunda z Hatného („Hathnay“), a tiež ďalších komplicov, ktorí rozbili ohradu, vyvalili dvere a vpadli do šľachtickej kúrie v Necpaloch. Tam potom poukladali slamu na vozy a pod vyhrážkou vypálenia obydlia prinútili Justovcov, aby im vydali Žofiu z Necpál, ktorú tam držali pod ochranou a uniesli ju odtiaľ.⁶⁹ Ondrej Just sa síce sťažoval na počínanie únoscov, no v tejto záležitosti jeho sťažnosť nemohla byť vypočutá.

Kráľ Matej Korvín (resp. jeho jediný syn Ján Korvín) medzitým ešte v roku 1488 udelil podiely v Blatnici – predtým doživotne držané Petrom Komorovským – novou donáciou turčianskemu, liptovskému, oravskému, šarišskému a zemplínskemu županovi Matúšovi Malému, synovi Ladislava Vámoša z Čečejevci v Above, jeho bratovi Vavrincovi a synovcom Valentínovi a Vavrincovi, synom Petra Koroma z Koromházy (a Matúšovej sestry Agáty).⁷⁰ Donáciu Blatnice však pri jej štatúcii napadli Ondrej Just z Vígľaša, keďže mu vraj Matúš odoral v Necpaloch časť polí a pripojil ich k Blatnici⁷¹ a mladá Žofia, dcéra Blažejza z Necpál, pretože jej Matúš nevyplatil za Blatnicu 2500 florénov, na ktoré si nárokovala. Pravda, situáciu zmenila skutočnosť, že práve Valentín si potom vzal Žofiu, dcéru Blažejza z Necpál, za manželku.⁷²

68 DL 63 336-63 337, 63 339-63 340. BORSA, ref. 3, s. 139-141, č. 381, 382, 385-386. Tento príklad je na svoju dobu ojedinelou ukázkou ženskej emancipácie. Ukazuje, ako sa mladá žena dokázala vzoprieť rodinným dohodám či chladným majetkovým kalkuláciám a nebála sa rozhodnúť o svojom osude sama.

69 DL 63 349-63 350. BORSA, ref. 3, s. 145, č. 398.

70 DL 63 326. SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 2, n. 11-12 (DF 259 326-259 327). Kapituloský archív v Nitre, Stredoveké listiny, 1400, 123 (DF 273 221). BEŇKO, ref. 4, s. 171.

71 Spory medzi nimi prebiehali aj neskôr – roku 1492 sa Ondrej Just sťažoval na násilnosti familiárov Matúša a Vavrinca z Čečejevci, ktoré mu spáchali v jeho necpalskej kúrii. DL 63 363. BORSA, ref. 3, s. 153, č. 417.

72 Ako jej manžel sa prvý raz spomína v roku 1496. DL 63 409. ENGEL, Pál. Középkori magyar genealógia. In *Arcanum DVD könyvtár IV. – családtörténet, heraldika, honismeret*. Podľa Szerémiho sa s Valentínom Korom zosobášila v roku 1494. SZERÉMI, A (rtur)-ERNYEY József. *A Majthényak és a felvidék. Történelmi és genealogiai tanulmány*. I. kötet. Budapest 1912, s. 608.

Po smrti Matúša z Čečejuviev v roku 1490 prenechal jeho brat Vavrinec, bez súhlasu synovca Valentína, svoj podiel v Blatnici (s príslušnosťami Blatnica, Vieska, Sebeslavce, Ďanová, Belá, Jahodníky, Bystrička, Trebstovo a Laskár) svojej švagrinej a vdove po Matúšovi Margaréte, manželke Františka Balašu z Ďarmôt a Františkovmu bratovi Ladislavovi, na výmenu za podiely v Čečejuviach, Liptovskom Hrádku, Partizánskej (Nemeckej) Ľupči a dom v Budíne.⁷³ Polovica Blatnice sa tak vtedy – napriek protestu Žofie a jej muža Valentína Koroma – dostala do rúk Balašovcov. Napriek tomu Justovci sa neplánovali len tak ľahko vzdať tohto majetku, veď zaň dali kedysi 6 tisíc zlatých, a okrem toho sám Blažej z Necpál im sľúbil, že keď sa Žofia nebude chcieť vydať za Jána Justa, čo sa aj stalo, keďže si vzala Valentína Koroma,⁷⁴ tak im pripadne aj jeho majetok. Preto sa oň súdili až pred kráľovským súdnym fórom. Pravda, nespoliehali sa len na súdne možnosti, sami boli aktívni v snahách o vypudenie Koromovcov z hradu, keď spôsobovali druhej strane rôzne príkoria. Napríklad v tom istom roku (1490) František Balaša a jeho brat Bernard sa spojili s Ondrejom a Jánom Justovcami a s ich familiármi využili neprítomnosť Koromovcov na Blatnickom hrade a vpadli doň. Vlámali sa do domčeka, ktorý na tomto hrade istý čas obývala Koromova manželka Žofia, vyvliekli ju odtiaľ a vyhnali spolu s menej cennými vecami, ktoré tam pri sebe mala. Hrad a cennejšie veci obsadili pre seba.⁷⁵

Pravda, Justovci mali problémy aj s Necpalmi, Žabokrekami a Jahodníkmi.⁷⁶ Tu proti nim stála Blažejova dcéra Žofia spolu s tetou Annou, dcérou Štefana z Necpál (sesternicou jej otca Blažeja), ktoré v roku 1491 protestovali proti snahám Justovcov o obsadenie týchto majetkov a o dva roky neskôr sama Žofia, ktorá protestovala aj proti zadržiavaniu listinných dokumentov na Blatnicu (najmä listiny o zálohovaní Blatnice Blažejovi z Necpál).⁷⁷

Roku 1493 pokračoval starý spor o Blatnicu, ktorý ešte v roku 1469 kráľ Matej rozhodol v prospech Blažeja z Necpál, no rozsudok pre protesty a obštrukcie

73 SNA Bratislava, Révai, I-3, Fasc. 3, n. 6. Opätovné prenechanie z roku 1491 (DL 65 975) a protesty Valentína Koroma (DL 65 976-65 977 a DL 63 346. BORSA, ref. 3, s. 145, č. 399. SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 3, n. 13-14 (DF 259 337-259 338).

74 „*non coactas, sed liberas nupcias appetens a filio dicti Andree Justh iuris ordine observato separata et prefato Valentino Korom matrimonio legitime copulata extiterit*“, DL 63 418. BORSA, ref. 3, s. 185, č. 503.

75 SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 1, n. 7 (DF 259 344).

76 Justovci mali však problémy aj s poddanými. Zrejme neboli dobrými zemepánmi. Ináč by zrejme nedošlo k tomu, že v roku 1488 prepadol nespokojný dav vyše sto poddaných z Turca, ale aj z Liptova a Oravy kúriu Ondreja Justa v Žabokrekoch, kde zabili vyberača daní Bernarda Rakovského a ostatných Justovských familiárov ťažko zranili. DL 63 297. Mnohí z týchto ľudí mali od Justa požičané peniaze a zrejme kvôli vysokým úrokom nedokázali pôžičky splatiť, preto sa uchýlili k tomuto zúfalému činu.

77 SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 3, n. 7 a 12 (DF 259 334 a DF 259 336).

druhej strany nenadobudol účinnosť.⁷⁸ Tentoraz mal nové obsadenie, pokračoval medzi Ondrejom Justom z Vígl'aša, ktorý prevzal spor po Blažejovi z Necpál a Valentínom Koromom, na ktorého pripadol spor po Pongrácovcoch. Aj teraz znel v prospech prvej strany, no pri jeho realizácii nastali opäť komplikácie. Keď sa realizátori rozsudku chceli dostať na hrad Blatnica, Valentín Korom, ktorý v ňom sídlil,⁷⁹ ich tam odmietol vpustiť. Vyšiel z hradu a tvrdil, že listina kráľa Mateja, na základe ktorej žiadal Ondrej Just vykonať pre seba rozsudok, sa týka jeho ženy Žofie, dcéry Blažej z Necpál a nie Justa, preto je proti reambulácii a reštitúcii Blatnice.⁸⁰ Keď potom vykonávatelia rozsudku odtiaľ odišli a prišli do podhradskej osady Blatnica, aby vykonali kráľov rozkaz, tamojší obyvatelia ich na podnet Valentína Koroma odmietli vpustiť do svojich príbytkov a keď sa aj napriek tomu pustili do realizácie rozsudku, dostavil sa tam Valentín Korom spolu so 60 šľachticmi a familiármi, ozbrojenými kopijami, kušami a štípmi, a začal sa im vyhrážať smrťou, dokonca prisahal, že ak odtiaľ okamžite neodídu, zabije ich spolu s familiármi Ondreja Justa a okolitými susedmi. Tak sa mu napokon podarilo prekaziť vykonanie štatúcie Blatnice v prospech Justovcov.⁸¹

O dva mesiace neskôr sa situácia zopakovala, no teraz išlo o štatúciu Balašovcov do polovice Blatnice, ktorú nariadil krajinský sudca Pavol z Knižu. Aj tentoraz prišli realizátori súdneho rozhodnutia na Blatnický hrad a do podhradskej osady Blatnica, no ani teraz nepochodili. Valentín Korom poveril svojho kastelána Žigmunda z Markovic a ten spolu s viacerými ozbrojencami štatúcii zabránili. Na ich podnet blatnickí poddaní zatvorili svoje obydlia a nevypustili ich k sebe. Blatnický kastelán ich potom prinútil opustiť dedinu a tak isto nedovolil vykonať štatúciu ani v ďalších dedinách panstva.⁸²

Žofia Koromová s manželom Valentínom musela teda o Blatnický hrad tuho bojovať. Roku 1495, po dlhých 26 rokoch(!) sa opäť ozval so starými nárokmi Ján Ernest z Čakovca a jeho brat, päťkostolský biskup Žigmund. Chceli sa konečne ujať svojho podielu, ku ktorému sa dostali vďaka zálohu od Petra Komorovského, no aj teraz pri štatúcii narazili na rozhodný odpor Koromovcov.⁸³

Nárok na Blatnicu si naďalej robil František Balaša, manžel Margaréty, vdovy po Matúšovi z Čečejevíc, na ktorého sa sťažoval Žofin manžel Valentín

78 Pozri vyššie, poznámku č. 37 a príslušný text.

79 Roku 1492 sa označoval ako „*castrum Blathnicza, tunc temporis dominus*“, SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 3, n. 16 (DF 259 340). O rok neskôr si písal namiesto Koromházy prídomok z Blatnice: „*Valentinus Corum de Blothnica*“, SNA, f. Révai, I-3, Fasc. 4, n. 7 (DF 259 348).

80 O tom sa snažila presvedčiť kráľ a aj samotná Žofia. DL 63 405. BORSA, ref. 3, s. 177, č. 481.

81 DL 63 378. BORSA, ref. 3, s. 161, č. 442.

82 SNA Bratislava, Révai, I-3, Fasc. 4, n. 8 (DF 259 349).

83 SNA Bratislava, Révai, I-3, Fasc. 4, n. 6 (DF 259 347). Pozri vyššie pozn. č. 35-36 a príslušný text.

Korom ešte v roku 1491, že mu vraj odňal Blatnicu.⁸⁴ Blatnicu, resp. podiel v nej, síce František odvtedy fakticky vlastnil, ako sme to videli z rozprávania o násilnom vniknutí do tohto hradu v roku 1490, no po smrti manželky sa situácia preňho skomplikovala, preto sa chcel poistiť a majetok si zabezpečiť novou štatúciou. Keď chcel byť v roku 1505, po smrti svojej ženy spolu s dcérou Katarínou uvedený do vlastníctva tejto polovice panstva, zabránila tomu Žofia Koromová, ktorá obsadila hrad a odmietla ho vydať s tým, že ho má v zálohu za 5 tisíc zlatých. Napokon sa však obe strany dohodli a po tom, čo Balašovcom jej muž Valentín Korom zaplatil 2 500 zlatých, sa vzdali nárokov na Blatnicu.⁸⁵

Žofia tiež v roku 1496 obvinila Ondreja Justa, že hoci práva na hrad Blatnicu a jej príslušnosti pripadli po smrti jej otca Blažeja na ňu, spolu s listinami sa ich zmocnil Ondrej Just. Ten však toto obvinenie odmietol a vyhlásil, že predmetné majetky drží na základe odovzdania Blažeja z roku 1479. Následným súdnym rozhodnutím stratili všetky listiny právnu platnosť, okrem tej, ktorá sa týkala zálohovania. Tú však musel Ondrej odovzdať Žofii.⁸⁶ Žofii sa tak podarilo udržať si spolu s manželom Valentínom Koromom svoj podiel v Blatnici (nazývaný aj oficiolát). V rokoch 1497 – 1502 tu mali svojho kastelána, v roku 1500 sa spomínajú na hrade Koromovi vojaci, ktorí Ondrejovi Justovi spôsobovali v Necpaloch alebo Košťanoch násilie.⁸⁷

Roku 1496 sa Ondrej Just dohodol so šľachticmi z Betlenósu, ktorí sa stále domáhali svojho vlastniického práva na majetky po ich príbuznom Blažejovi, že z majetkov, ktoré kedysi Blažej z Necpál zálohoval Justovi za 6 tisíc zlatých, mu zostanú Necpaly, Žabokreky, Krmeš, Štefanov nad Oravou a Vyšné Vrútky, kým majetky na juhu Uhorska prenechá šľachticom z Betlenósu. Dohodu potvrdil v roku 1499 aj kráľ Vladislav II., takže Justovci získali na vlastníctvo týchto majetkov aj kráľovský súhlas, hoci Žofia proti tomu verejne protestovala.⁸⁸ Napriek tomu v roku 1503 kráľ opäť nariadil uvedenie Ondreja Justa do týchto majetkov.⁸⁹ V tom istom roku však nariadil aj uvedenie Žofie, manželky

84 Pozri vyššie pozn. č. 71 a príslušný text. DL 63 346. BORSA, ref. 3, s. 145, č. 399. Ešte v roku 1492 sa Valentín Korom spomína ako sídliači v Blatnici („*residens in castro Blathnycza*“), DL 63 358. BORSA, ref. 3, s. 152, č. 415.

85 DL 63 515, 63 516, 63 525. BORSA, ref. 3, s. 239-237, č. 648 a s. 240-241, č. 655.

86 DL 63 409. BORSA, ref. 3, s. 180, č. 491.

87 DL 63 414, 63 432 a 63 456. BORSA, ref. 3, s. 183, č. 496 a č. 520, 562.

88 DL 63 410, 63 443 a 105 317. BORSA, ref. 3, s. 181, č. 492 a s. 196-197, č. 540-541. Kráľ daroval Ondrejovi Justovi v roku 1500 aj ďalšie podiely v Dolných, Horných Vrútkach a Dvorci, v roku 1501 zasa Benice, čiastku v Rakove a prédiu Dolná Mútna po miestnych zemanoch. DL 63 459, 63 469. BORSA, ref. 3, s. 206, č. 565 a s. 210, č. 578.

89 DL 63 512. BORSA, ref. 3, s. 230, č. 634. Ďalší rozkaz na uvedenie je z roku 1507. DL 63 512. BORSA, ref. 3, s. 247-248, č. 672-673. Ondrej s rodinou sa v Necpaloch usadili a občas si názov dediny písal vo svojom prídomku. DL 63 500. BORSA, ref. 3, s. 227, č. 627.

Jána Komorovského a vdovy po Imrichovi Nofrim, do podielov po Blažejovi z Necpál, ktoré mal kedysi v Blatnici, Necpaloch, Žabokrekoch a v Békešskej župe (Betlenős, Sepres, Bodon). Pravda, nezaobišlo sa to bez protestov Justovcov (pokiaľ ide o Necpaly) a Koromovcov (pokiaľ ide o Blatnicu), takže akcia skončila bez úspechu.⁹⁰ Situácia v majetkových pomeroch Blatnického hradu sa skomplikovala ešte viac v roku 1517, keď strýko Valentína Koroma Vavrince z Čečejeviec – po Valentínovej smrti – predal svoj podiel v hrade Blatnica spolu s dedinami Jahodníky a Trebostovo tešínskej kňažnej Hedvige, vdove po palatínovi Štefanovi Zápoľskom a ich synovi, sedmohradskému vojvodovi Jánovi.⁹¹ V rovnakom roku zasa Štefan Korom z Koromházy v mene svojej ženy Žofie a detí: Wolfganga, Jána a Barbory inskriboval svoj podiel v Blatnickom panstve (na hrade a v 10 dedinách: Blatnica, Jahodníky, Belá, Ďanová, Vieska, Bystrička a Trebostovo, v prédiu Sebeslavce a v Laskári) kardinálovi a ostrihomskému arcibiskupovi Tomášovi Erdődymu („Erdeody“), ďalej jeho príbuznému Valentínovi a jeho synom Petrovi, Štefanovi a Wolfgangovi za 1500 florénov, čo potvrdil aj kráľ Ľudovít II. v roku 1522.⁹²

Do vlastníctva podielov v Blatnici sa tak ku koncu stredoveku dostali aj Erdődovci. Kardinálov synovec Benedikt („Erdewdi“) prezývaný Érsek, teda arcibiskup, si dokonca písal meno hradu vo svojom predikáte („de Blatnicza“). Za manželku si niekedy po roku 1517 vzal Annu Majténiovú, vdovu po Valentínovi Koromovi, podielnikovi na Blatnickom hrade.⁹³ V 20. rokoch 16. storočia sa dostal do sporu s Melicherom Justom („de Kussaw alias de Neczpal“), keďže obe strany si prostredníctvom svojich poddaných spôsobovali materiálne škody.⁹⁴ Tak sa dostávajú do Blatnice ďalší noví vlastníci: Zápoľskovci a Erdődovci. V Blatnici však boli aj drobnejšie podiely (dievčenské štvrtky), ktoré dost komplikovali tunajšie vlastnícke pomery. Roku 1512 totiž Ján a Vavrince Komorovskí, synovia Žofie (vnučky Ladislava z Necpál) a vnuci Petra Komorovského si adoptovali za súrodencov Vavrince zo Záblatia, jeho ženu Martu a ich deti Juraja, Hieronýma a Mateja. Prenechali im svoje práva na dievčenské štvrtky po svojej matke Žofii, teda na Blatnicu a dedinu Betlenős v župe Zaránd, ktoré držal Valentín Korom s tým, že ich od neho vymôžu, za čo im majú dať 600

90 DL 63 510. BORSA, ref. 3, s. 233, č. 642-643.

91 DL 63 549. BORSA, ref. 3, s. 253, č. 690. Valentín Korom zomrel okolo roku 1517.

92 SZERÉMI-ERNYEY, ref. 72, s. 610-611. SNA, Hodnoverné miesto Turčiansky konvent, Protocollum vetustum, fol. 70. BEŇKO, ref. 4, s. 172.

93 Anna Majténiová bola po smrti Žofie z Necpál druhou ženou Valentína Koroma. Svadbu mali v roku 1507. MAREK, Miloš. *Archivum familiae Majtényi. Stredoveké dejiny rodiny Majténiovcov a listiny z jej archívu. Fontes rerum Slovacarum III.* Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce; Trnava: Filozofická fakulta Trnavská univerzita v Trnave, 2013, s. 67, 375-376, č. 264. ISBN 9788374906722.

94 DL 63 584-63 585. BORSA, ref. 3, s. 272-274, č. 739-740.

zlatých a vrátiť Necpaly. Ďalej im prenechali práva na ich podiely v Necpaloch, Žabokrekoch, Horných Vrútkach, Krmeši a Štefanove, ktoré mali vymôcť od Justovcov. Tie si mali potom podeliť na polovicu.⁹⁵

Vrátim sa však na záver k Justovcom, ktorí napriek neúspešnej anabáze na panstve Blatnica si udržali po Blažejovi z Necpál jeho sídelný majetok Necpaly, kde sa napokon usadili, a ďalšie dediny Žabokrekry či Košťany. Ondrej Just ešte za svojho života (1511) zálohoval v mene svojich detí svoj podiel v Žabokrekoch Jakubovi Baranovi zo Žiliny a jeho synovi Michalovi za 400 florénov a ten ho zasa dal do zálohu Záblatskovcom. Ondrejov syn Melicher Just preto v roku 1514 v mene svojich bratov Juraja, Baltazára a Ondreja zakázal Jurajovi Salzerovi zo Záblatia obsadenie a užívanie Žabokriek.⁹⁶ Baltazár Just v roku 1517 svoj necpalský podiel (spolu s podielom v Košťanoch) zálohoval bratovi Melicherovi za 126 florénov, čo v roku 1522 navýšil až na 200 florénov.⁹⁷ Melicher sa tu usadil a začal si názov majetku písať vo svojom prídomku.⁹⁸ Jeho brat Juraj Just dal zasa svoju čiastku v Necpaloch a Košťanoch Petrovi z Oponíc, od ktorého ju v roku 1520 vykúpil ďalší brat Ondrej.⁹⁹ Liptovský majetok Krmeš v roku 1520 Justovci z Necpál (zastupoval ich Melicher) predali zemanom z Liptovskej Anny za 110 florénov.¹⁰⁰ Roku 1524 sa Melicher Just vzdal svojich podielov v Horných Vrútkach a Duliciach, keď ich prepustil dominikánovi Gašparovi Lelymu (z Lélú na Žitnom ostrove), synovi Eleny, dcéry Alberta Lelyho za ich biharské majetky Tót a Kavasd.¹⁰¹ Rekapitulujúc osudy sledovaných turčianskych majetkov zostáva len konštatovať, že sa ich vlastnícke vzťahy po vymretí mužskej vetvy Necpalskovcov veľmi skomplikovali. Pôvodne tvorili panstvo Blatnica a Necpaly do polovice 15. storočia majetkovo jednotný celok. Finančná núdza Blažeja po tragickej udalosti v rodine, keď mu rodina skončila v tureckom zajatí a následné vymretie rodiny po meči boli príčinami toho, že na konci stredoveku bolo Blatnické panstvo rozdelené medzi viacerých majiteľov: Koromovcov, Justovcov, Záblatskovcov, Balašovcov či Zápol'skovcov alebo Erdódyovcov. Pokiaľ ide o dedičstvo po Necpalskovcoch: turčianske dediny Necpaly, Žabokrekry a Horné Vrútky, tie mali zasa v rukách v prevažnej miere Justovci, ktorí tu sídlili a meno Necpál si písali vo svojom prídomku, menšie podiely tu však mali aj Komorovskí a Záblatskí.¹⁰²

---

95 DL 63 541-63 544. BORSA, ref. 3, s. 249-251, č. 678, 680, 682.

96 DL 63 546, 63 580-63 581. BORSA, ref. 3, s. 252-253, č. 685-687.

97 DL 63 550 a 63 578. BORSA, ref. 3, s. 254, č. 692 a s. 270, č. 731.

98 DL 63 552. BORSA, ref. 3, s. 255, č. 694.

99 DL 63 570. BORSA, ref. 3, s. 266, č. 718.

100 DL 47 365 a 63 574. BORSA, ref. 3, s. 267, č. 723.

101 DL 63 586. BORSA, ref. 3, s. 274, č. 741.

102 O ďalších osudoch Necpál v rukách Justovcov pozri: LACKO, Richard. Rod Just z Necpál –

* Štúdia je výsledkom riešenia projektu APVV-16-0619 *Rímska kúria a Uhorské kráľovstvo v komunikačnej interakcii v stredoveku (s osobitným zreteľom na územie dnešného Slovenska)* a projektu VEGA 1/0058/18 *Hostia na Slovensku v stredoveku. Migrácia a jej determinanty v kontexte európskeho vývoja*.

NECPALS UND JUSTS. ÜBERNAHME DER VERMÖGEN VON DER TURZ IM 15. JAHRHUNDERT

MILOŠ M A R E K

Die Gemeinde Turčianske Necpaly wurde seit 1287 bis zum Ende des 15. Jahrhunderts, also etwa 200 Jahre, in den Händen der Angehöriger der Adelsfamilie, deren Vorfahren die Gemeinde von dem König Ladislaus der Kumane für ihre Dienste in der königlichen Armee bei der Schlacht auf dem Marchfeld im 1278 und gegen Kumane beim See Hód im 1282 erhalten haben. Neben der Gemeinde Necpaly, welche die Familie im 13. Jahrhundert gewann und daraus ihren Sitz machte, bildeten ihr Turzer Dominion auch die Gemeinden Žabokreky, Jahodníky, Horné Vrútky und die Burgherrschaft Blatnica. All dieses Vermögen außer Žabokreky gewann bis zur Hälfte des 15. Jahrhunderts Ladislaus, der Sohn von Juraj aus Necpal, der zweifellos das bedeutendste Mitglied der Necpal-Dynastie war. Nach Aussterben der männlichen Linie der Necpals wurden die Eigentumsverhältnisse in deren Turzer Vermögen sehr kompliziert. Ursprünglich bildeten die Herrschaft Blatnica und die Gemeinde Necpaly bis zur Hälfte des 15. Jahrhunderts eine vermögenseinheitliche Ganzheit. Finanzielle Notlage Blažej aus Necpal nach den tragischen Ereignisse in der Familie – seine nächsten Angehörigen blieben in der türkischen Gefangenschaft und nachfolgendes Aussterben der männlichen Linie der Dynastie – wurden zur Ursache dessen, dass die Herrschaft Blatnica zu Ende des Mittelalters unter mehrere Besitzer geteilt wurde: Familie Koromova, Just, Zablatska, Balašova, Zapolska oder Erdódy. Was die Erbschaft nach den Necpals betrifft, waren die Gemeinden von der Turz – Necpaly, Žabokreky und Horné Vrútky – meistens in den Händen der Familie Just, die hier ihren Sitz hatte und den Namen Necpal zu ihrem Namen dazuschrieb; Jedoch kleinere Anteile hatten auch die Familien Komorovska und Zablatska.

Doc. Mgr. Miloš Marek, PhD.
Katedra histórie FF TU v Trnave
Hornopotočná 23, 918 43 Trnava
email: milimarek@gmail.com

---

príklad spoločenského a majetkového postavenia strednej šľachty. In *Zemianstvo na Slovensku v novoveku I. – Postavenie a majetky zemianskych rodov*. Zost. M. Kovačka, E. Augustínová, M. Mačuha. Martin: Slovenská národná knižnica, 2010, s. 353-361. ISBN 9788089301553.